

برنامه عمران ملل متحد

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
مرکز مطالعات حقوق بشر

طرح گروهی

ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت

مقدمه‌ای کوتاه بر

حقوق بشر

نوشته: اندرو کلاپهام

ترجمه: دکتر مینو آقایی خوزانی

سرشناسه	کلیم، اندرو Clapham, Andrew
عنوان و نام پدیدآور	مقدمه‌ای کوتاه بر حقوق بشرنوشته اندرو کلاپهام؛ ترجمه مینو آقایی خوزانی؛ [به سفارش] دانشکده حقوق و علوم سیاسی، مرکز مطالعات حقوق بشر؛ [زیر نظر] برنامه عمران ملل متحد. تهران: گرایش، ۱۳۸۹.
مشخصات نشر	۱۹۵ ص.
مشخصات ظاهری	شابک: 978-964-9947-19-8
شابک	وضعیت فهرست نویسی: قبا
یادداشت	عنوان اصلی: Human rights : a very short introduction, 2007
یادداشت	بالای عنوان: طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر...
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۷۵] - ۱۹۵
موضوع	حقوق بشر
شناسه افزوده	آقایی خوزانی، مینو، ۱۳۲۵ - ، مترجم
شناسه افزوده	دانشگاه تهران. مرکز مطالعات حقوق بشر
شناسه افزوده	سازمان ملل متحد. برنامه عمران
شناسه افزوده	United Nations Development programme
رده بندی کنگره	JC۵۷۱/۵۸م۷ ۱۳۸۸
رده بندی دیویی	۳۲۱/۲۸
شماره کتابشناسی ملی	۱۸۰۵۷۸۱

تهران : خیابان مطهری ، خیابان مهرداد پلاک ۷ تلفن : ۸۸۸۲۸۷۵۴ - ۸۸۳۰۴۶۷۸

انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

مقدمه ای کوتاه بر حقوق بشر

ترجمه: دکتر مینو آقایی خوزانی

حروف چینی و صفحه آرایی: لیلا شهبازی

امور اجرایی چاپ: منور میرزایی

لیتوگرافی: نوید

چاپ و صحافی: چاپخانه رودکی

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۸۹

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۴۷-۱۹-۸

مخاطب مقدمه‌های بسیار کوتاه همه کسانی هستند که در جست‌وجوی راهی قابل فهم و جذاب برای ورود به موضوعی تازه می‌باشند. این مجموعه از کتب به قلم متخصصان هر موضوع به رشته تحریر درآمده و تاکنون به بیش از ۲۵ زبان در سراسر دنیا چاپ شده‌اند.

چاپ مجموعه مقدمه بسیار کوتاه در سال ۱۹۹۵ آغاز شد و امروزه طیف گسترده‌ای از عناوین را در حوزه‌های تاریخ، فلسفه، مذهب، علم، و علوم انسانی دربرمی‌گیرد.

طی چند سال آینده این مجموعه به کتابخانه‌ای بالغ بر ۲۰۰ جلد کتاب تبدیل خواهد شد که مقدمه‌هایی بسیار کوتاه بر موضوعات مختلفی را در برخواهد گرفت از مصر باستان گرفته تا فلسفه هند تا هنر و کیهان‌شناسی

برای اطلاعات بیشتر به وب سایت زیر مراجعه کنید:

www.oup.co.uk/general/vsi/

محتوای کتاب لزوماً بیانگر دیدگاه ناشر و مترجم نمی باشد.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه

فصل اول: تاملی در حقوق	۱
فصل دوم: سیر توسعه تاریخی حقوق بشر بین‌المللی	۳۱
فصل سوم: حقوق بشر، سیاست خارجی، و نقش سازمان ملل متحد	۶۹
فصل چهارم: شکلیه، جنایتی بین‌المللی	۹۷
فصل پنجم: محدودیت‌های مشروع بر آزادی	۱۱۳
فصل ششم: موازنه در حقوق؛ مسئله حریم خصوصی	۱۲۹
فصل هفتم: غذا، آموزش، سلامت، مسکن، و کار	۱۴۳
فصل هشتم: برابری و نابرابری	۱۷۱
فصل نهم: مجازات اعدام	۱۸۱
سخن آخر	۱۸۹
مراجع	۱۹۵
برای مطالعه بیشتر	

پیشگفتار

طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت یکی از سه جزء طرح اصلی است که در چارچوب برنامه مصوب حکمرانی مطلوب با حمایت برنامه عمران ملل متحد جهت اجرا در جمهوری اسلامی برای سال های ۲۰۰۹ - ۲۰۰۵ تدوین شده است.

در حال حاضر ۸ نهاد فعال حقوق بشر دانشگاهی، دولتی و غیردولتی شامل: مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه تهران، کرسی حقوق بشر، صلح و دموکراسی دانشگاه شهید بهشتی، مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه مفید، معاونت آموزش و پژوهش قوه قضائیه، کمیسیون حقوق بشر اسلامی، کانون وکلای دادگستری، انجمن صنفی روزنامه نگاران و سازمان دفاع از قربانیان خشونت همکاران اصلی این طرح گروهی می باشند. با توجه به اجرای موفق طرح «تقویت ظرفیت های آموزش و پژوهش حقوق بشر» در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، برنامه عمران ملل متحد در تهران و وزارت امور خارجه، دانشگاه تهران را به عنوان نهاد مجری هدایتگر* انتخاب نمودند.

این طرح گروهی در واقع در راستای تحقق اهداف کلان برنامه چهارم توسعه ملی برنامه ریزی شده است. در بخش ۳ و ۴ برنامه چهارم توسعه از ضرورت امنیت انسانی و عدالت اجتماعی سخن رفته است.

اهداف این طرح شامل موارد زیر می باشد:

۱- توسعه ظرفیت سازی مراکز حقوق بشر وابسته به دانشگاه ها و نهادهای دولتی مانند معاونت آموزش قوه قضائیه، کمیسیون حقوق بشر اسلامی به عنوان نهاد مستقل ملی حقوق بشر، تشکیلات صنفی و حرفه ای مانند کانون وکلا و انجمن روزنامه نگاران و سازمان های غیردولتی مانند سازمان دفاع از قربانیان خشونت

۲- ارتقاء انصاف و عدالت با تأکید بر نفی همه اشکال خشونت

۳- تضمین آزادی اندیشه، وجدان و بیان

۴- همسویی و سازگاری با اسناد بین المللی حقوق بشر و تعهدات دولت

جمهوری اسلامی ایران

در این طرح بر توسعه ظرفیت ها از طریق مشارکت فعال در بحث و تبادل نظرهای بین المللی و منطقه ای، تبادل تخصص و تقویت فعالیت های نهادهای مدنی تأکید شده است.

برای آنکه حقوق بشر معنایی واقعی برای مردم داشته باشد، باید با برخورداری همه جانبه و منسجم ضمن توجه اصل به فرهنگ و سنت های هر جامعه ترویج گردد. این طرح که یکی از تجلیات همکاری های بین المللی در زمینه حقوق بشر است در جستجوی آن است که با تلفیق ارزش های ایرانی و اسلامی مورد احترام این جامعه درباره حقوق بشر که ریشه تاریخی در فرهنگ اسلامی این سرزمین دارد فعالیت های خود را دنبال نماید و در راستای ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی به عدالت به تقویت فرهنگ حقوق بشر کمک نماید.

فعالیت های پیش بینی شده در این طرح را می توان در زمینه های زیر خلاصه کرد:

۱- برگزاری دوره های آموزشی در زمینه حقوق بشر

۲- انجام مطالعات و پژوهش های کاربردی

۳- کمک در تهیه منشور حقوق بشر با تأکید بر حقوق شهروندی

۴- کمک در تهیه برنامه عمل آموزش حقوق بشر

۵- تجهیز کتابخانه های مؤسسات و مراکز مجری طرح

۶- راه اندازی کلینیک های حقوقی

۷- تبادل دانش و تجربه در سطح بین المللی

در سند طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی به عدالت انجام فعالیت های آموزشی و پژوهشی از جمله وظایف اصلی سه نهاد دانشگاهی مجری طرح، یعنی مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه تهران، کرسی حقوق بشر، صلح و دموکراسی دانشگاه شهید بهشتی و مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه مفید قم، می باشد. در همین راستا مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه تهران ترجمه کتاب مقدمه ای کوتاه بر حقوق بشر نوشته اندرو کلاپهام را در دستور کار خود قرار داد. به همین منظور از سرکار خانم دکتر مینو آقایی خوزانی فارغ التحصیل برجسته دکتری علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی با توجه به سابقه همکاری ثمربخش ایشان با مرکز، درخواست شد که این مهم را به عهده بگیرند. از ایشان به لحاظ همکاری ارزنده شان سپاسگزاری می نماید.

در اینجا وظیفه دارم از زحمات و خدمات صمیمانه و ارزشمند استاد فرهیخته مدیر محترم اجرایی طرح گروهی ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت، جناب آقای دکتر سیدعلی سادات اخوی تشکر نمایم. همچنین از همکار محترم مرکز مطالعات حقوق بشر سرکار خانم منور میرزایی که مراحل چاپ کتاب را پی گیری نموده اند و سرکار خانم لیلا شهبازی برای زحمت حروف چینی و صفحه آرایی کتاب، سپاسگزاری می نمایم.

مسئلاً همکاری ثمربخش همه دست اندرکاران طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت موفقیت آن را در راستای تحقق اهداف طرح و مصالح عالیه جمهوری اسلامی ایران میسر خواهد نمود. توفیق همگان را در خدمت به جامعه از خداوند متعال خواستار است.

نسرین مصفا

مدیر ملی طرح گروهی ارتقاء حقوق بشر و دسترسی
بیشتر به عدالت

مقدمه مقرریم

امروزه تقریباً همه جا سخن از حقوق بشر است و کمتر کسی آشکارا با کل این ایده مخالفت می‌ورزد. ما چه برای فهم و چه برای نقد یکدیگر به سراغ گنجینه‌ها و اژگان حقوق بشر می‌رویم. طی چند دهه گذشته آثار پرشماری درباره مفاهیم، مبانی، موضوعات حقوق بشری به رشته تحریر درآمده و به موازات آن، جنبش‌های نیرومندی برای پیشبرد آرمان‌های حقوق بشری شکل گرفته‌اند؛ سیاستمداران پیوسته وعده پاسداری از حقوق بشر داده‌اند و سازمان‌ها و سازوکارهای ملی و بین‌المللی متعددی با هدف حمایت از قربانیان نقض حقوق بشر و یا مجازات ناقضان حقوق بشر طراحی شده است. اما به رغم این همه شور و شوق و جهد و کوشش، باید اذعان کرد که هنوز با حصول اجماعی درباره چیستی و محتوای حقوق بشر فاصله زیادی داریم.

حقوق بشر چیست؟ و چه چیزهایی را شامل می‌شود؟ هدف از آن کدام است و از چه رو اهمیت دارد؟ این‌ها شماری از پرسش‌هاست که اندرو کلاپهام در مقدمه‌ای کوتاه بر حقوق بشر می‌کوشد برای آن‌ها پاسخی بیابد. وی با تأملی در توسعه تاریخی حقوق بشر آشکار می‌سازد که حقوق بشر و عدالت پیوندی ناگسستنی با یکدیگر دارند. حقوق بشر داستان مبارزه‌ای است بر ضد

بی‌عدالتی و ستم، و خواست برپایی حکومتی بهتر. او از مبانی فلسفی و اخلاقی حقوق بشر آغاز می‌کند و به سودمندی‌های حاصل از حقوق بشر می‌رسد و توضیح می‌دهد که چرا آنها این چنین مهم‌اند. کلاپهام در این کتاب چگونگی راه‌یابی حقوق بشر به قوانین اساسی را شرح می‌دهد، در عین حال نشان می‌دهد که چگونه نگرش‌های ما درباره این که چه چیزهایی از جمله مسائل حقوق بشری به‌شمار می‌روند طی زمان دستخوش تغییر شده‌اند. حقوق بشر هر چند از حداقل‌ها یعنی حقوق اساسی و پایه آغاز می‌شود، اما بسی بیشتر از آن است. فهرست‌های حقوق بشر پیوسته بلندبالا تر شده‌اند و امروزه طیف گسترده‌ای از موضوعات را دربرمی‌گیرند، هم سو با آن بار تعهدات حقوق بشری بازیگران، اعم از دولتی و غیردولتی، نیز سنگین‌تر شده است.

در مقدمه‌ای کوتاه بر حقوق بشر ما با مهم‌ترین سازوکارهای بین‌المللی پاسداری از حقوق بشر و کلماتی‌ها و توانمندی‌های آن‌ها آشنا می‌شویم. نویسنده طی فصل‌های کتاب ضمن معرفی اساسی‌ترین موضوعات حقوق بشری چون آزادی‌های فردی، تبعیض، شکنجه، بازداشت خودسرانه، حریم خصوصی، سلامت کار، غذا، مسکن، و مانند آن، به شرح مناقشات پیرامون هر یک از این موضوعات و چالش‌هایی که امروزه بر سر راه اجرای حقوق مربوط به آن‌ها وجود دارد می‌پردازد. او به اختلاف نظرهای درباره نسبت میان حقوق مختلف - برای مثال، میان حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق مدنی و سیاسی، میان آزادی بیان و حق حریم خصوصی - و یا نگرش‌های متفاوت درباره تعارض‌های احتمالی بین حقوق بشر و قوانین موجود، بین حقوق فردی و منافع جمعی، و بین سیاست خارجی حقوق بشری و منافع ملی اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد که چگونه این اختلافات در نگرش‌ها و آراء، بازیگران را به راهکارهای متفاوتی در خصوص تحقق حقوق بشر سوق داده‌اند.

این کتاب هر چند به تعبیر ناشرانگلیسی زبان مقدمه‌ای بسیار کوتاه بر حقوق بشر است، اما باید گفت که کلاپهام در آن به خوبی از عهده پرداختن به مهم‌ترین سرفصل‌های حقوق بشر برآمده است. مقدمه‌ای کوتاه بر حقوق بشر کتابی است که نه فقط دانشجویان حقوق بشر، بلکه همه کسانی که دغدغه رنج‌های آدمی را دارند و به آرمان‌های حقوق بشری دل سپرده‌اند آن را سودمند می‌یابند.

بر خود لازم می‌دانم از سرکار خانم دکتر نسرین مصفا، مدیر ملی طرح گروهی ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت، و جناب آقای دکتر سید علی سادات اخوی، رئیس وقت مرکز مطالعات حقوق بشر، و دیگر کسانی که ترجمه فارسی کتاب با یاری ایشان در دسترس خوانندگان فارسی زبان قرار می‌گیرد، سپاسگزاری نمایم.

امیدوارم که خوانندگان هوشمند با پیشنهادهای خود مترجم را در رفع کاستی‌ها یا لغزش‌های احتمالی این ترجمه یاری دهند.

منو آقایی خوزانی

مقدمه

این کتاب می‌خواهد تا برخی مبادی ورودی به عوالم اندیشه، عمل، و قانون در عرصه حقوق بشر را به خواننده نشان دهد، و نقطه تمرکز آن، قدرت ایده‌ها در بسیج مردم علیه بی‌عدالتی و بی‌حرمتی است. حقیقت این است که حقوق بشر تنش میان منافع رقیب و بینش‌های گوناگون را در خصوص این که دنیا چگونه باید باشد رفع نمی‌کند، اما ایده‌های حقوق بشر واژگانی را در اختیار ما می‌نهند تا در این باره که تفوق و برتری باید از آن کدام منافع باشد و چگونه می‌توان به بهترین نحو به اهدافی که برگزیده‌ایم، نائل شویم، بحث و گفت‌وگو کنیم.

این مقدمه کوتاه به جای آن که به نقل روایتی حقوق بشری از انقلاب‌ها، اعلامیه‌ها، و منازعات مستمر اکتفا کند، به محتوای شماری از حقوق نظر می‌کند. پس از مذاقه در حقوق آدمی نسبت به حیات، برابری، آزادی بیان، حریم خصوصی، سلامت، غذا، و مسکن در می‌یابیم که گر چه دعوت به مراعات حقوق بشر در سراسر عالم آسان می‌نماید، اما جرح و تعدیل ترتیبات موجود برای نیل به مراعات کامل این حقوق فرآیندی است که پایانی برای آن متصور نیست. حقوق بشر یعنی هر یک از ما زندگی‌ای توأم با کرامت داشته باشیم و تا رسیدن به این هدف در مقیاسی جهانی راهی طولانی پیش روی ما باقی است.

در این کتاب خواهیم دید که حقوق بشر صرفاً اجرای مجموعه‌ای از تعهدات ثابت و معین که پیش از این در گذر زمان شکل گرفته‌اند نیست، جنبش حقوق بشر زبان حال مردمی است که در برابر بی‌عدالتی می‌ایستند و در مواجهه با ستم همبسته هستند. برای آن که خواننده امکان رجوع به برخی متون و سازمان‌هایی را که در این کتاب به آنها اشاره شده داشته باشد یک وب سایت اینترنتی با مشخصات زیر ایجاد شده است:

[http:// hei. unige. ch/ human- rights- vsi/](http://hei.unige.ch/human-rights-vsi/)

ارجاعاتی را که در این کتاب با علامت * مشخص شده‌اند می‌توان در این پایگاه یافت.

www.ketab.ir